

KÖZÉRDÉK

POLITIKAI, TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI LAP.

Megjelenik hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap reggel.

Előfizetés
 egész évre -- 12 korona.
 fél évre -- 6 "
 negyed évre -- 3 "

Egyes szám ára 12 fillér.

Kiadóhivatal: Nagyenyedi Könyvnyomda és Papíráruhágyár r. t. — Szerkesztőség irodája ugyanott.
 Hirdetéseket és előfizetéseket fölvesz FÖLDES EDE könyvkereskedő, a kladó megbízottja.
 Hirdetés ára centiméterenként 6 fill. Többszöri hirdetés árkedvezményben részesül.
 Nyílttér sora 40 fillér.

Budapesti hirdetések kizárólagos felvétele
 milliméter-árszabás szerint a
 Leopold Gyula
 Vidéki Lapok Központi Hirdetési Osztályában
 Budapest, VII., Erzsébet-körút 41. sz.

DR. BARTÓK GYÖRGY
 ERDÉLYI REF. PÜSPÖK
 1845—1907.

Az evangélium szerint reformált Egyház erdélyi-részi hívei mely gyászba vannak merülve. Elvesztették szeretett főpásztorukat: **dr. Bartók György püspök meghalt.**

Általános nagy megdöbbenést és mindenek felett őszinte részvétet okozott ez a hirtelen veszteség; olyan általánosat, nagyot és őszintét, a milyen volt a tisztelet az elhunyt főpásztor iránt életében.

A folyó hónapnak 19-dik napján delelőtt még órákon keresztül teljes szellemi éberségével és szokott energiájával tárgyalt azon ügyek felől, melyek aznap delutánján az igazgató-tanács elé kerültek. A legutolsó részletig meg szokta ismerni és vitatni azokat, mielőtt előterjesztésükhöz hozzá járult. És delután három órákor már ágyában feküdt eszméletlenül. Csak egyszer szólt meg azután felpillantva; abban a pillanatban, mikor az igazgató-tanács gyűléset kezdeni szokták s azt kérdezte suttogó hangon, hogy hány óra? És azután nem eszmélt fel többé. Kötelességérző nagy lelke utolsó felfohásásán is a munka kezdete iránt érdeklődött.

A hulló csillag estében bevilágítja az utját. Így tett Ő is! A főpásztor, a példaadó, a mester legutolsó szava is arra szolgált

hogy mutassa a saját nemes életének és dicsőségének utját: a munka és kötelesség utját.

Egész életén át, kora ifjuságától halála perczéig, folytonosan, nagy ambícióval s mindig egyházaért s a tudományért dolgozott. Munkásságának nagy eredményeit hirdeti irodalmi műveinek egész sorozata, a ref. Egyház törvényei és szervezete, az erdélyi-részi magyarság ügyeinek lelkes felkarolása, a Bethlen-kollegium igazságaért vívott fényes küzdelem története, templomok és iskolák, a magyarságnak megmentett gyülekezetei, áldásos működésének megannyi sikere.

De ha jöhetne idő, melyben elmúlik minden letező, minden alkatas, az egyházaért aggódó leleknek minden műve; meg akkor is örök fényben, örök dicsőségben fog ragyogni az a nagy szeretet, mély Benne egyházaért s övéireit égett.

Mintha érezte volna, hogy kevés ideje van még, oly lázas erővel dolgozott. Nagyratörő lelke, ereje romlásával is, gondolatai, eszméi, tervei szolgálatára ösztönözte. Ő is érezte, mi is tudjuk, különösen mikor Feléle gondolkodunk, hogy a munka verejtékétől azott földben, éppen úgy mint a

harczmezőn, csak örökzöld, hervadhatatlan babér terem.

Mai megdicsőítése alkalmával diadalkaput emel neki a kegyelet. Fényes szárnyain átrepül az izeget alatt és száll tovább időtlen időkig bele a vegeleenség sugárözönébe. Hol minden tiszta és derült. Hol nincsen árnyék és nincsen halál. Hol fel van oldozva a szenvedés a dicsőség által. És meg van fejtve az élet talánya a halhatatlanság által.

Megdicsőült Lelék! Te meg'áttad már azt, amire itt a legbőlesek is hiába vágyakoznak. A mi most következik rád; az a küzdelem vége, a pihenés, az apotheosis. Alvasod legyen csendes es almodj a Te szeretett Anyaszentegyházad jobb napjairól és boldog jóvendőjéről.

Mi pedig, akik Teget szeretünk, akik megszoktuk vezérő szellemed előttünk járását, nagy lelkednek utmutatását, jó szívednek bajainkon való részvételét; akik fölött a fényes napot betakarta most az árvaság a vigasztalanság szomorú éjszakája: eljövünk Hozzád, hogy az almodott boldogság képeivel derítsd fel a sivar jelen boruját.

Áldott, örökké áldott lesz közöttünk a Te emlékezeted! L. I.

TARCZA.

Dr. Bartók György.

Török Bertalantól.

Vasárnap, e hó 22-én, egy új sirhalommal több lesz a kolozsvári nagy temetőben. Komor, megható gyász-szertartás után az erdélyi-részi ev. református egyházkerület fényes elméjű, nemes lelkületű, fenséges idealizmussal telt püspökét helyezik abba a sirba igaz fájdalommal, méltán megkönyvezve.

Az én szemeim is könnybe borulnak s a múlt emlékeinek egész raja merül fel lelkemben. Hiszen dr. Bartók György a nagyenyedi főiskolában fennállott jogi tanfolyamon tanultársam, azután évtizedeken át, az élet változatos küzdelmeiben hű, odaadó barátom volt.

Két ifju, kedves ember barátsága hatott leginkább reám a kollégiumi életben, kiket szerettem és kiválóan nagyra becsültem. Egy szép, széke, rendkívül kellemes, nyájas modoru ifju volt az egyik, a kiből a jóvendő püspököt láttuk. Fülöp Géza, előbb nagyenyedi, azután szászvárosi ev. ref. lelkész volt ez, ki oly korán hunyta le szemeit örök álomra. A másik, Bartók György, eleven, szikrázó elméjű, vidám, ötletes, sápadt, barna ifju volt, kedvence, vezére mindnyájunknak. Nagy, fényes jövőjét nem is kellett megjósolni. Tudtuk, biztosra vettük, hogy megtartja vezérő tehetségét a közéletben is, mihelyt lerázza magáról az Alma mater porát.

Élénkebb rokonszenvenvel senkinek sem kísértük fejlődését, haladását jobban, mind ennek a két, nemeslelkű ifjunak, kik hű barátok voltak, nem vetélytársak. A mikor külföldi akadémiára mentek, a mint ott dicsőséget szereztek a magyar névnek, a mikor haza tértek: az mind ünnep volt nekünk.

Hát még a mikor egymás után enyedi papok lettek! A próbaszónoklaton mi esüngtünk legteljesebb ihlettel, a közönség elragadtatását mi osztottuk meg legjobban s a választás küzdelmeiből igaz odaadással vettük ki részünket, mert nem párt és nem felekezeti kérdésnek tekintettük a választást, hanem a feljult magyar közéletet, az ideális szellemet, a Bethlen-főiskola ifjuságának lelki vezetését óhajtottuk ezekre az Istentől oly dúsán megáldott ifju vezérekre bízni, a kiket ismertünk, szeretünk s a kikben soha sem csalatkoztunk.

Bizonyára a Bethlen-főiskola szellemi életének aranykora volt, midőn itt volt a theologia, melynek kathedráin olyan emelkedett szellemű, nagy tudományú férfiak ültek, mint Hegedüs János, dr. Kovács Ödön, Keresztes József, dr. Bartók György. Fájdalom, nemcsak a magasabb szellemi tevékenység, hanem a küzdelem kora volt ez az idő, mert megindult a harc a theológiának Kolozsvárra vitele végett. Dr. Bartók György „Szemle“ cz. egyházi lapja s a mi szerény „Közérdek“-ünk szolgálták azt az eszmét, hogy a theológiának az alapító akaratát értelmében ott kellett lenni, a hol az anyaintézet: a Bethlen-kollegium. Dr. Kovács Ödön és dr. Bartók György voltak a küzdelem fényes szellemű vezetői s hogy az ő tá-

borában én is egy kis szerény részt vehettem ki, mindég kedves emlékem fog maradni.

Végül elkeseredett küzdelem után, mégis a többséggel rendelkező néhai Szász Domokos püspök, ez a szintén fényes tehetségű, de erős akaratával sokszor tulságba menő férfiú győzött. Meghalt a kedves jó Hegedüs bácsi, Keresztes József és kidőlt a lángelméjű dr. Kovács Ödön. Dr. Bartók György szászvárosi pap volt és mégis eljött tanítani, nem hagyta el az utolsó pillanatig sem a szívéhez nőtt theologia-akadémiát.

Am egyszer csak végig suhintott a nagy kaszás és ime a legnagyobb, leghatalmasabb ellenfél: Szász Domokos püspök elhullott, mint gyöngye fűszál s helyét, nem csekély küzdelem után, dr. Bartók György nyerte el. Igazi örömnappja volt ez életemnek!

És most ime jön a váratlan, a megdöbbenő gyász: szívemnek mélységes fájdalomra és sok, nagyon sok tisztelőjének méltó bánatára: dr. Bartók György nincs többé! Hogy mit veszített vele egyháza s a theologiai tudomány, bizonyára érzi, tudja mindenki, a ki némileg ismeri a multat, ismerte ezt a fényes tehetségű férfit és ismeri közéletünket; de úgy látom, úgy érzem, hogy az a napról napra pusztuló, enyésző baráti kör, melyhez én is tartoztam, érzi és tudja legfájdalmasabban, hogy a jó, a nemes szívű, baráti hűségében soha fennem változó kedves Györgyünk elvesztése mit jelent!

Legyen áldott kedves emléke!

Karácsony.

Meghatva, magába szállva, imádkozva áll ismét a világ a betlehemi jászol körül, melyből a világ teremtése óta a legnagyobb dicsőség sugárzott az emberiségre. Egy zord és nyomoruságos tél kellős közepében fokozott érzéssel gondol rád az ember, oh Krisztus, szegények gyámola, boldogtalanok vigasz, kétségbeesettek utolsó menedéke!

Karácsony ünnepén, amely ismét eljött, hogy az élet jármában való küzködéssel eltöltött esztendő végén ihletve higgye az ember a bűbajos, szent reget, hogy nemcsak a földi létért jött a világra, hanem a tulvilágiért, a síron túliért is — karácsony ünnepén szeressük egymást! Igyekezzünk jók lenni, valljuk a hitet az Isten fiáról, aki azért jött és szenvedett, hogy szeretetre tanítsa az emberiséget.

Egész esztendőn keresztül hiányát érezzük a szeretetnek, pedig van szívünk, van lelünk, de az élet küzdelmeiben sivárokká lesznek a lelkek és kéreg nő a szívek körül. Most karácsony meleg ünnepén, olvadjon a lélek, puhuljon a kéreg és szeressünk úgy, a hogyan Ő tanította: felebaráti szeretettel.

Karácsonytól karácsonyig egy mindig eseményekkel teljes év mulik el, az élet változatossága számtalan kisebb nagyobb mozzanatot vet fel, melyek míg egyrészt tapasztalatokkal gazdagítanak, másrészt a sírhoz visznek közelebb. A küzdelmes vándorútban a sűrű karácsony ünnepe pihenő stáció, a magába szállás és lelki megtisztulás gyönyörű alkalmá, és a milliók, akik kereresztény vallásban születtek, ugyanazzal az áhitattal éreznek karácsony napján, mint apáik, akik pedig általánosságban hívőbbek voltak és jámborabbak. Mint a nap, oly örökkön, oly dicsően, nem csökkenő varázsszal száll fel a kereszténység égboltozatán Krisztus születésének emléknapja.

Jójj hát karácsony s ragyogd be újra ezt a szomorú világot!

Politikai hírek.

Amióta alkotmányunk helyreállított s amióta az osztrák császárságnak általunk garantált alkotmányossága van, hasonló komoly sérelem és támadás nem érte állami

függetlenségünket, mint az, amit f. hó 17-dikén a Reichsrath, az osztrák néptörzsek népparlamentje, intézett ellene.

Szinte hihetetlen az a vakmerőség és egyúttal éretlen bornírtág, amit az osztrákok elkövettek, egyenesen utasítván, tehát kötelezve kormányukat arra, hogy a független, tehát reájuk idegen magyar államnak hatalmi szférájába illetéktelenül beleszúrjon.

A magyar parlament tagjain felháborodással vegyes megdöbbenés vett erőt államiságunk infámis megsefufofása miatt; mintha csak az a sejtélem ferkőzött volna a lelkekbe, hogy ez a súlyos támadás csak első erőteljesebb megnyilatkozása az ellenük megindított rendszeres hajsának.

Mindenki érezte, hogy a hydrának nyomában fejére kell lépni, előle kiterelni nem szabad.

Wekerle erélyes hangon követelt a Magyarország ellen hozott képtelen s minden nemzetközi illemtet arczulsapó határozatért elégtételt, nyomban ezután pedig este a bécsi Reichsrathban egy szenzációs meglepetés az egész ügynek új fordulatot adott. Beck kijelentette, hogy ő nem vállalkozik a tegnapi hozott határozat végrehajtására, mert az a Magyarország belső ügyeibe való megengedhetetlen beavatkozás lenne.

Felmerült azon gondolat, hogy mivel az osztrák nemzetiségek valamennyien felvontak a magyar parlament megtámadására, talán a magyarországi nemzetiségeknek is részük van e tüntetésben.

Ezuttal azonban a román képviselők sem akarják tűrni, hogy rajtuk szaradjon ez a súlyos vád s a képviselőház ülésén, felszólalt Lukácsiu László s erélyesen szembe szállt az alaptalan gyanúsításokkal. A román képviselők ezen önértetes eljárása kétségtelenül jó hatást szült s erősíti a felháborodás egységességét és a tiltakozás erejét, amelylyel a magyar nemzetnek az osztrák impertinenciával szemben tüntetnie kell.

Pekry Lőrinczné.

A Prot. Nőegylet decz. 15. estéjén felolvasta:
Lázár István tanár:

Néhány esztendő alatt sok szomorúság érte az ózdi várkastély nagyasszonyát.

Uraatyja petrőczy és kaszavári báró Petrőczy István, azon főúri gárdának volt egyik tevékeny tagja, mely a tizenhetedik század második felében tollal, karddal, tanácsosai és szíve vérével küzdött az alkotmányos szabadságért.

A besztérczebányai gyűlés 1667-ben őt is beválasztotta a Wesselényiek, Zrinyiek, Frangepánok, Nádasdyak, Rákócziak és Thökölyek szövetségébe. Wittnyédi terve szerint éppen az ő vára volt kiszemelve I. Lipót császár börtönének.

A tervet elárulták, felfedezték. Petrőczy javait elvették; őt magát pedig, mint pártütőt és felségsejtőt, halálra keresték. Elbujdosott hát oda, a hol anyai jó magyar földönfutó menedéket talált: Erdélybe.

De nem azért ment oda, hogy most már félrevonuljon megpihenjen. Nem engedte nyugodni itt sem hazája sorsa, hazája sorsáért aggodó indulatja. Majd a török portán jár segítségért; majd meg az alföldi síkjára megyen két szép legényi fiával együtt harcolni. Mint a kurucz sereg egyik tábornoka Spankau császári vezért áthajszolja a Tiszán; ráadá-

sul Kassát is fejére gyujtja a megriadt németnek.

Dicsőséges harczát nagy szerencsétlenség szakította félbe. János fia a leleszi csatában elesett. És az ősz vezér, szabadságért hiven forgatott kardját ifjabbik fiára, Istvánra bízván, álomra hajtotta fejét maga is.

A nagyasszonyt szíven találta ez a kettős veszteség. De meg volt még boldog családi tűzhelye, melyet a bujdosás alatt gr. Bethlen János tanács ur mostoha fiával, a deli és szellemes Pekry Lőrinczcel épített. Házának előkelő tekintélye, férjének szerelme, kis gyermekeinek csevegése ezt a bánatát lassankint enyhítette, vigasztalta. Az igazán nagy csapások még csak ezután következtek érzékeny lelkére.

Mikor Thököly Imre I. Rákóczy Ferencz fejedelem özvegyével, az éppen olyan fenkölt szellemű, mint szép Zrinyi Ilonával megismerkedett s iránta holtig tartó mély érzelme támadt; már akkor mátkaságban volt Teleky Margittal, Teleky Mihálynak, a hatalmas erdélyi kancellárnak leányával. Az ifju hát felbontotta ezt a mátkaságot. No de a mindenható kancellár ezért a dologért rettentesen megharagudott. A gyöngye fejedelmet rávette, hogy a kurucz vezért megnótázták, jószágait elvették, őt magát földönfutóvá tették. Még ezzel sem tudott megelégedni a bosszuvágyó ember. Azokkal is éreztetni

Az új választási törvény.

A jelenlegi országgyűlés mandátuma a törvény szerint 5 évig tart a választás napjától kezdve és a feloszlástól számítva 3 hó alatt az új országgyűlés összehívandó lesz.

Tehát 1911. közepéig tarthat a jelenlegi országgyűlés és ez csúfolhatja meg nemcsak a választási törvényt, hanem a Magyar Nemzeti Bankot is.

A paktumban említve volt, hogy a választási törvény megkésztése után ő Felső új országgyűlést fog egybehívni, hogy a népjogok iránti hajlandóságát kimutassa.

A királyi jog alapján az országgyűlés bármikor felosztható az igaz, de sem a mostani, sem az új választási törvény mellett nem kívánatos szegény és felizgatott társadalmunkat gyorsan egy új választás költségeinek és izgalmainak kiténni.

A szociális reformok és a választói törvény alapos előkészítése igénybe fogják venni a hatra levő 3 évet.

A jelenlegi választási törvény mellett új választás is hasonló képviselőháza hozna létre avval a különbséggel, hogy a függetlenségi 48-as többség mintegy 50 kerülettel növekednek.

Az új választási törvény alapelve az kell hogy legyen, hogy államkormányzat konsolidáltassék az eddigi alapok fokozatos fejlesztésével.

Erre nézve a választói jog feltételül 4 elemi osztály sikeres végzését és a magyar nyelvnek bírását lehetne szabni.

Feltehető, hogy 25—30 év alatt, minden 24—26 éves férfi 4 elemi osztályt végezni és magyarul beszélni fog, tehát 5—6 választás után a választói jog általános lesz és a sötétbe nem ugrunk műveletlen elemeknek rögtön megadott választói joga által, amiből semmi jó és üdvös eredmény nem várható.

A nyugati nemzetek is akkor adták meg az általános választói jogot, midőn népük a mi népünk mostani miveltésénél sokkal magasabb volt.

akarta haragját, akik Thökölyvel vérség vagy jóbarátság viszonyában voltak. Pekry Lőrincz még attól az időtől fogva barátságban volt Thökölyvel, mikor együtt jártak az eperjesi kollégiumba. Ez a barátság a két lelkes ifju közt erdélyi találkozásuk után még jobban megerősödött. Ezenkívül rokonok is voltak. Mert hiszen Pekry Lőrinczné, anyja révén, unokatestvére volt Thökölynek. Teleky Mihály haragja tehát egész erejével sujtott le reájuk. Ráfogta Pekry Lőrinczre, hogy ő is beállott Beldi Pál társaságába; és aztán — jó magyar szokás szerint — politikai ellenfelét a koldusbotig, szinte a halálig üldözhetette. Vagyonát elvétette, magának adományoztatta, ellene pedig főbenjáró pert indított.

Hát bizony volt is oka bőven, hogy miért szomorkodják Pekry Lőrinczné született br. Petrőczy Kata Szidónia, az ózdi várkastély nagyasszonya.

Sokszor elvonult magába s bánatában elmélyedve elmélkedett, imádkozott. És ha imádkozott, nem szorult rá, nem elégedett meg azzal, nem tudta a szívét Isten előtt kitérni úgy, hogy másnak a szavait olvassassa vagy a szokott imaformákat morzsolgassa.

Mikor tiszta csendes estén az ég boltozatát nézed és a lelkedet a sok csillag néma ragyogása megrezegteti; mikor elméd a szédítő távolságokon, a csillagok járásának

Elénk ösztönzésül fog szolgálni az általános művelődés emelésére egy ily választói törvény és e művelődésre szüksége van nemzetünknek, iparunknak és közgazdaságunknak, hogy a nemzetek és államok versenyében megállhassunk.

A képviselők választhatásának külön megállapítása is kívánatos, hogy műveltségük még magasabb legyen, mint e választóké, mert az állam legmagasabb politikai ügyeinek elbírására 4 elemi osztályos műveltség nem lehet elegendő.

Legalább érettségi bizonyítvány bírása kellene, hogy legyen mostani viszonyaink közt, az első 25—30 évben a választhatási jog első határa.

Vagyon- és cenzus kikötése sem a cselekvő, sem a szenvedő választói jognál nem látszik czelszerűnek, mert az öröklött vagyon nem kvalifikál, a szerzett vagyon utáni kvalifikáció megállapítása is legyőzhetetlen nehézségekbe ütközik, és a korszellemmel is ellenkezik.

Mindenestre a horvát képviselőkre is kikötendő volna a magyar nyelv teljes bírása, mert a horvát képviselők horvát beszéde zavarná a tárgyalás rendes menetét, mint obstructiójuk eléggé beigazolta és Európa előtt szégyenszemre állítaná a magyar nemzetet és képviselőházát.

A horvát autonomia oly nagy, hogy annak növelése lehetetlen, az elszakadás veszélye nélkül.

A történelem (1868—1907) bebizonyította, hogy a tulságos nagylelkűség nem hozta meg a kívánt halált.

Dr.

Boldog karácsonyi ünnepeket kívánunk olvasóinknak! Uralkodjék köztük az emberi élet viszontagságos napjainak egyetlen igaz orvossága, a keresztény egyház fundamentuma: békesség és emberszeretet.

Vegyes hírek.

— *Lapunk mai száma nyolcz oldalon jelenik meg. Az ünnepen azonban munkaszünet lévén lapunk csütörtöki (f. hó 26.) száma elmarad.*

Karácsonyra.

Im füstölög már az oltár
S karácsonyra hívogat:
Járulj bizó hittel,
Áldottá lesz rajta, hídd el,
Bármí csekély áldozat.
Az aki oda fenn
Sorsodat intézi,
Nem is az adományt,
De szívedet nézi.

S ha koldus szívére csöppent
Alamizsnád balzsamot:
Bár a szegény esdve kérte,
Ne várj itt jutalmat érte,
Még fizetnek majd amott:
Látatlan drága kincs
Itt is vár magában
Lelki ismereted
Nyugtató szavában.

— **Dr. Bartók György**, az erdélyi ev. ref. Egyházkerület püspöke, f. hó 19-dikén szívvelhűdés következtében hirtelen meghalt. Az egész Egyházkerület gyászt öltött ezen váratlan nagy csapás esetére. A harangok egész Erdélyszerte megszólaltak, gyászlobogók lengenek az egyházi és iskolai épületeken. Városunkhoz a megboldogult püspököt sok és erős, az életnek legerősebb kötelekei fűzték. Itt végezte a középiskolát és a teológiát; két évtizeden keresztül lelkes papja volt ref. egyházközségünknek; tanítványai szeretetétől övezett tudós tanára volt az enyedi theol. fakultásnak; Enyedről nősült, Enyedet szerette legjobban, családi és baráti kötelekek ereje szívet hozzánk kötöttek. A kollégium eluljárósága testületileg vesz részt a ma délelőtt 11 órakor Kolozsvárott tartandó temetésen; ravatalára koszorút helyez ezen fehrással: „A Bethlen-kollégium egykori növendékének, tudós tanárának és szeretett püspökének“.

A megdicsőült főpásztor életének főbb adatait a következőkben adjuk:

Dr. Bartók György székely családból a háromszékmegyei Málnáson született 1845-ben. A középiskolai és teológiai tanfolyamot Nagyenyeden elvégezvén külföldre ment, hol bölcsészettudori címet nyert. Hazajöven Nagy Péter mellett püspöki titkár lett. Ezen bizalmi állásban nemcsak jobb keze volt püspökének; nemcsak az egyházi közigazgatás részleteivel ismerkedett meg; hanem mint magántanár philosophiai előadásokat is tartott a kolozsvári egyetemen. 1876-ban Nagyenyedre hívták meg lelkésznek is itt a teológián a philosophiai tanszéket töltötte be.

csodálatos rendjén gondolkozik; mikor megkap és felemel a fenséges csend és az Isten mindenhatóságának képzolete: ugye bizony akkor nincs arra szükséged, hogy könyvből olvassad, mert hisz egész lelked felolvad abban a gondolatban, abban a megnemesült érzelemben, abban az alázatos hódolatban: Nagy az Isten! Dicsőség az ő nevének! Ez az imádság!

Mikor valóságos betegség veszedelmei után először látod gyermeked ajkán a mosolyt; mikor fáradságos munkádnak végén, a jó siker fölött megfeszül a kebled az örömtől és a szenvedés felhőjéből enyhitő cseppek szivárognak orcáidra: amit ilyenkor érzesz, gondolsz és sóhajtasz önkénytelen háláadásul, az az imádság!

S mikor bajok, gondok vesznek körül; szerencsétlenségnek érzed magadat; nehéz sorsodból szabadulást nem várhatsz sehonnan, senkitől; és kétségbeesés helyett hittel és bizalommal telik meg a szíved; új erőt érzesz magadban küzdeni a magad igazságáért s a tied jóvoltáért: az a forrás, a melyből ezt az erőt merited, az az imádság!

Nem a szó, hanem az érzés, a lélek felemelkedése, meghatottsága, költészete.

A nagyasszonyt költővé tette érzékeny lelke és szerencsétlensége.

„Megbántott jó Atyám!
Tekints, kérlek, reám

Irgalmas szemekkel,
Ne nézd büneimet,
Kíméld vétkeime!
Légy hozzám jó kedvel!
Vigasztalj meg bűnbá,
Egyedül voltomba,
Vigasztalj szent Lelkeddel!

Reám eresztetted
Én ellenségimét,
Kik engemet tápodnak;
Mert te megaláztál
S hatalmukba adtál.
Azért hatalmaskodnak,
Ujabb retentéssel,
Sok fenyegetéssel
Én reám agyarkodnak.

De ez legcsehzebb
És legkeservesebb
Háborgatja szívemet:
Mindentől megfosztván,
Azzal gyötör engemet —
Hogy fogságban tartja
Tőled rendelt férjemet.

Ha egyszer vidámit,
Viszontag szomorit;
Hol biztat, hol riogat.
Sokszor, hogy már szolgált,
Vét ismét akadált
S igen ajánlja magát,
Hogy megszabadítja...
De meghosszabítja
Szegény szolgád rabságát.

S én sok siralmimat
És jajgatásimat

Látja, de csak neveti...
Hogy utána járok,
Nem szán, hogy fáradok,
Sőt szívét keményíti.

A szerető hitves kérései végre meglágyították a fejedelem szívét. Pekry semmi főbenjáró bünt el nem követett; tehát rá sem volt bizonyítható; hosszú rabságából végre kiszabadult. Teleky azonban, hogy a Pekry-jószágot magának tarthassa, folyton agyarkodik ellene. És Pekry megunta az üldözést, melyet semmiképpen meg nem érdemelt. Látta magának és családjának romlását. Látta, hogy örökölt nagy vagyonából és tekintelyéből még csak romokat sem tud gyermekeire hagyni. Látta, hogy érzékeny szívű hitvesét mikenppen emesztik a gondok s a bizonytalan jövő aggodalmai. Kétségbeesett lépésre határozta el magát: kibujdosott hazájából és elhagyta vallását.

Bécsben szívesen fogadták az eszes, a tanult, az ékesszóló és avertált erdélyi főurat; sőt grófi rangra emelték. Mert a bécsi udvar, Lipót diplomája révén, Erdélyt egészen hatalmába akarta keríteni; s ennek a tervének legalkalmasabb eszközei az erdélyi főurak lehettek. Gróf Pekry Lőrincz 1692-ben nagy diadallal tért vissza hazájába. Birtokait visszakapta. Vármegyének főispánja, Udvarhely főkapitánya, Erdély legünnepeltebb és leghatalmasabb főura lett, ki több alkalommal a király személyét is képviselte.

Ifj. MÉLÁSZ JÁNOS ÉS TÁRSA

női és férfi divatáru, fehérmű és rövidáru raktára; temetkezési és hullaszállítási vállalata Nagyenyeden, Főter 3. szám.

Bátorkodunk a n. é. helyi és vidéki közönség szives figyelmét a most ujonnan berendezett női és férfi divatáru, fehérmű és rövidáru raktárunkra fölhívni, hol jutányos árban és a legpontosabb kiszolgálás mellett szereshető be minden szükséglet.

Temetkezések rendezését és hullaszállítást legmegtámasabb árak mellett eszközölünk, egyszerű és díszes kivitelben

Mint tanár és lelkész egyaránt meghódította mindazok nagyrabecsülését és szeretetét, akikkel érintkezett. 1892-ben a szászvárosi egyházközség hívta meg lelkésznek s innen hívták Szász Domokos halála után a püspöki székhelyre 1899-ben. Dr. Bartók György, a mikor legszebb férfi korában ebbe a díszes pozícióba került, nagy ambícióval fogott a nemzeti szempontból is nagyon fontos egyházközségi ügyek rendezéséhez. Bámulatos munkaerőt fejtett ki az egyházi adminisztrációban, melynek minden ügyét ismerni akarta. Egesz lelkevel egyháza ügyein csüngött; s jórészt az egyházi élet vezetésének nagy munkája és gondja ásta alá idejekorán az erős férfiú egészségét. És ezen főpásztori nagy munka mellett még arra is tudott időt szerezni, hogy kedvelt tollát, melylyel oly hatalmas erőt tudott kifejtetni tudományos kérdések tárgyalásában és az enyedi kollégium jogainak védelmében, foglalkoztassa. Egymás után adott ki theologiai és egyház-szervezetre vonatkozó munkákat. A dicsőséges toll, a munka fegyvere kiesett kezéből; ekesszőlő ajka bezárult; egyházaért dobogó nagy szíve örökre megpihent. Adott legyen az emlékezte.

— **A nagyenyedi ev. ref. egyház-község** presbiteriuma dr. Bartók György erdélyi ev. ref. püspök elhunytá alkalmából f. hó 20-án tartott rendkívüli közgyűlésében elhatározta, hogy temploma tornyára gyászlobogót tűz ki; harangjait a szokott órákban meghuzatja a temetés megtörténteig; a halott püspök koporsójára az enyedi egyházközség nevében koszorút tesz, magát a temetésen küldöttség által képviselteti és a gyászoló családhoz részvétiratot intéz.

— **Unitárius istentisztelet.** Folyó hó 26-án, azaz karácsony másodnapján délelőtt 11 órakor, a helybeli leányiskola egyik tantermében úrvacsora osztással egybekötött unitárius isteni tiszteletet tart Gál Miklós torockószentgyörgyi lelkész.

— **A Karácsonyéji álom** című alkalmi színdarab előadására, mely ma este 6 óráig tartatik a régi városháza nagy-

termében, újból is felhívjuk a művészet iránt érdeklődő közönségünk figyelmét.

— **A Bethlen-kollégium** tornakörének tornaestélye elmarad, az egyházközség Bartók püspök halálával ért gyász miatt.

— **Ma, vasárnap** déli 12 óráig van felfüggesztve a munkaszünet, a karácsonyi ünnepekre való tekintettel. Tehát az üzletek ma délig nyitva tarthatók.

— **A Kossuth-asztaltársaság** decz. havi összejövetelét ma, vasárnap este a Két Hattyú kávéházában tartja.

— **Köszönlelet.** A Brassó mellett levő Tatrang és Pürkerecz községekben nagymennyiségű községi helyet találtak.

— **Ingyen könyv.** Aki életterjedelmét felvirágozásában örömet lel, olvassa el a most megjelent „Modern villamos gyógyászatról” szóló értekezést. Ebben el van mondva, hogy mi okozza az erek elgyöngyülését és egyéb bajokat, de az is, hogy miképp lehet a teljes erőt visszazerezni villamosság útján. Ezen érdekes könyvet külön a nők és külön a férfiak részére, lapunkra való hivatkozás mellett, ingyen és bérmentve küldi zárt borítékban az „Elektro-Vitalizer” orvosi rendelő intézet Budapest, Karoly-körút 2., felmenet 50. szám. A villamos gyógyítás, mint ismeretes a legtökéletesebb az Elektro Vitalizer készülékkel eszközölhető. Ezen készülék egyenletes villamosságot ad, mely megszünteti a fájdalmakat és új életet nyújt a szervezetnek.

Irodalom.

Hazai régi büntetések.

Irta és a m. kir. igazságügyminisztérium támogatásával kiadja Vajna Károly kir. tanácsos, a budapesti kir. orsz. gyűjtőfőház igazgatója. 2 kötet. 181 képpel. Budapest, 1907.

Ismereti: **Török Bertalan.**

— A „Közérdek” eredeti tárczája. —

Emlékezik-e még valaki a Bethlen-főiskola szigoráról, jó rendtartásáról ismert egykori derék professzorára: néhai Vajna Antalra? Ott lakott az ő tiszteletre méltó kedves jó feleségével abban a sarok ház-

ban, ahol régen az öreg Wokál János, most a Földes könyvesboltja van. Nagy érdemei voltak az öreg urnak az ötvenes években a kollégium körül s bizony sok derek ember került ki keze alól, kiknek hátán — ha kellett — jól megtáncoltatta maggyfa pipaszarát is. Nemcsak a kollégiumban, hanem azon kívül is gondosan ügyelt a fiatalságra, hogy tanuljon is és ilendően viselje magát. Az ő fia, az én igen tisztelt és szeretett Károly barátom, egykor vármegyei tisztviselő kollégám, már nem akart professzori érdemeket szerezni, hanem jogot végzett, pápán gondolkodott, kitűnő műkedvelő szerepeket játszott dr. Botz Józseffel, Krismanits Vilmosnal s akkor ritka szép nyelvean állott műkedvelő társulat többi tagjával, és általában a társadalom egyik elegáns, kedvelt tagja volt. Szolgált a városnál mint tanácsos, a vármegyénél mint arvaszéki üllök, midőn egyszer csak nagy elhatározással lepte meg barátait: beállott az orsz. fegyintézet tisztviselői karába! Az igazat megvallva megeövéltük f jünket, hogy egy ilyen szelid lelkűt, elegáns, elég jó állásban levő fiatal ember beálljon Balkai István igazgató mellé, ki tudvalevőleg huszármester volt azeóit.

A mi Károly barátuk azonban amily csendes, ép oly erős elhatározású ember volt. Eladta szép házat, (most Vinczei L. kir. járásbíróé) melyet maga tervezett, épített és neki adta magát új pályája tanulmányozására; volt Szamosújvárt, majd Szegeden és ime: egyszer csak olvassuk, hogy az ország egyik legnagyobb, legm. dernebb fegyintézetének a budapesti kir. orsz. gyűjtőfőháznak igazgatójává lett kinevezve.

Ha valaki azt hiszi, hogy hivatása egy zord és mord embert csinált belőle, nagyon csalódik. A szigorú kötelességérzettel teljes, modern büntetőjogász most is az a szives, előzékeny, finom udvarias ember, aki szereti a művészetet, a virágokat és a pomológiát, de ismeri alaposan Európa minden rendű és rangú tömlőczt s jelentékeny számát azoknak a gazembereknek is, kikből — fáj-

De nem olyan lelke volt Pekry feleségének, hogy örülni tudjon az ilyen kitüntetésnek, gazdagságnak és dicsőségnek.

Az ő mely vallásos érzelme nem tudta elviselni a gondolatot, hogy férje a méltóságot és jöletet aversióval fizette meg. Ez időben írta:

„Szánjatok közziklak,
Erdők, kies puszták
Bankódjatok én rajtam.
Szánjatok meg kérlek,
Mert jaj! búban élek,
És im! mire jutottam!
Mezők szép virági,
Vizek friss folyási
Könyeztetek én rajtam!

Erdei sok vadak,
Repülő madarak —
Sok jajszómat halljátok!
Te is esendes Echó
Hallod, hogy gyakran óh!
Jön ki számon s tudjátok
Okát bánatimnak,
Gyakor panasziimnak . . .
Miert, hogy meg nem szántok?

Ha Orfeust régen
Hallgattátok híven,
Hogy kesergett lantjával!
Sőt még Persefona,
Peklok királynéja
Meggzánta s bánatjával
Légyitotta szívét
Eurydikéjét
Megnyerte nótájával.

Méltán engemet is
Szánhattok, mert én is
Kesergek jaj! szüntelen.
Mind éjjel, mind nappal
Bús óráim jajjal
Múlnak és abban véletlen,
Mint mély örvénybe,
Tenger mélységébe
Merültem reménytelen . . .

Csak annál jobban ragaszkodik egyházához. Gyermekeit maga oktatja a biblia valóságára. Nem tud, nem akar belényugdoni. Nem csügged, nem mond le a reményről. Küzdelemre száll a sors ellen, férje közönye ellen. Nem engedi, hogy hitvese lelkét tőle és gyermekeitől világi hiúságok elszakasszák. Nagy elhatározás kél benne. Visszavivja azt hitének, szerelmének, hűségének nagy erejével, hősi bátorságával és önfeláldozásával. S megindul a küzdelem útján a martirium útján. Szívbebe mártja tollát és megrázó ekesszőlővel írja le férje előtt a hitehagyott ember lelkiismeretének kinjait. És milyen boldog lesz a küzdelem által! Mert a győzelem az övé, az ő imádságos nagy lelkéé, nagy szerelméé.

Midőn II. Rákóczy Ferencz diadalmas zászlóit kitűzte a hazáért és szabadságért: Pekry is megtért. A hitves szerető szíve a magyar ügyhöz s a magyar valláshoz kötötte. Boldog volt a nagyasszony! Boldogsága nem fért a lelkébe! Hála ömlik a szívéből.

Zengjen ének, hálaének
A világok Istenének
Mert kegyelme végtelen.
Ó művelt, csak ő esodákat,
Tőle népe üdve árad.
A kik annyit nyögve túrtünk,
Emlékebe fölmerültünk.
És megváltott erre minket,
És leverte elleninket.
Zengjen ének, hálaének
Föld s egék nagy Istenének!
Zengjen ének, zengjen egyre,
Mert örökre tart kegyelme,
Mert kegyelme végtelen!

(Zsolt. Könyve 135.)

Könyvet ír örömben „A kereszt nehéz terhe alatt elbágyadt szíveket élesztő jó illatu tizenkét lilomról” s a „Jó illattal égő igaz szívéről”. De mindennél szebben, áradó lelkesedéssel írja le örömet és háláját azon levélben, melyet II. Rákóczy Ferenczhez intézett. Valódi klasszikus példája ez az övéi boldogságáért égő és Istenben rendületlenül bizakodó asszonyi leleknek.

Pekry szívvel-lelékkel kurucz lett. Rákóczy ezredessé nevezte ki s egyszörre udvarában tartotta a tapasztalt katonát. Később Bercesényi táborába került, hol bőven volt alkalmi személyes vitészséget is kimutatni. Egy csallókői portyázás alatt csak néhány hű vitézének s Bercesényi híres lovának, a melyet éppen lovagolt, köszönhette életét. Így is súlyos sebeket kapott, melyekben hóna-

dalom — ami édes hazánk is szép számmal mutathat fel szomorúan érdekes példányokat.

Vajna Károly már évek óta gyűjtötte az anyagot a régi hazai büntető eljárás és büntetések megírásához. Képek, leírások, láncok, bekök, büntető eszközök muzeuma gyűlt föl az idők folyamán. Mind nagyobb lett az iratesomó is, mely végül két testes kötetté nőtt, mire megjelent.

Ez a mű alapos, részletes és irodalmunkban első és egyetlen a maga nemében. Őt évek a munkája ez a két kötet, mely mindent fölöl, ami a hazai börtönügy és büntetések terén a múltból felkutatható, összegyűjtendő volt. Röviden ismertetni kívánom tartalmát.

Az első fejtető ház Londonban létesült 1555-ben, melynek célja az volt, hogy a hegyes nép munkára kegyesíttessék. Amsterdamban állították fel a második 1595-ben s azután a többi államokban is létesítettek, így Ausztriában már 1673-ban Spielbergben, Milanóban 1771-ben, Genfben 1772-ben. Nálunk a vármegyei, városi börtönök s a pallós joggal bíró uradalomok tömlőzei szolgálták a szabadságvesztésre ítélt büntetésének végrehajtására, azonban a katonaságnak is adtak át hajóvontásra és szancmunkára ítélt rabokat.

A helytartó tanács 1763-ban, Mária Terézia alatt foglalkozott azzal a gondolattal, hogy az ország mely részeiben állítsanak fejtetőházakat. Az első fejtetőház Szempczen létesült 1764-ben. Eszterházi Ferenc főkan-czellar békésüségéből, ki ingyen adott telket és épületeket. És amár csak 109 rab fert el, de a helyiségeket, az egészségi állapotot, az élelmezést és a humánus bánásmódot illetőleg akárhany külföldi hasonló intézetet felülmúlt. Hogyne, amikor abban a korban Parisban a föld alatti börtönök minden képzeletet meghaladóan utálatosak és borzalmasak voltak. A Bicetreben a hideg telen több százan pusztultak el. Angliában sem volt jobban a dolog, hiszen a fogház

igazgatónak nem volt fizetése, hanem ő fizetett, mert a raboktól neki díj járt s addig tartotta a vagyontalan rabokat a fogházban, amíg ledolgozták tartozásaikat. Az őri áliásokokat a legtöbbet fizető rabok kapták meg, akik aztán elnéztek, hogy pénzhamisítást üzenek a rabok, kiket egyes igazgatók éjjel lopni és fosztogatni eresztettek ki, megszórtozva a zsákmányon!

És amíg Szempczen a rabok kenyeren, levesen és főzeleken kívül hetenként 5-ször húst is kaptak, addig Angliában a rabokot csak kenyérből, Franciaországban pedig kenyérből és egy keves levesből állott.

1780-ban Tallós pozsonygyepei községbe helyeztetett át Szempczeről a fejtetőház, Tallósról pedig Szegedre vitték a rabokat 1785-ben.

Mária Terézia és utóda II. József császár látván, hogy a katonai erősségekben már nem fernek a rabok, kiknek elszállítása is sok költségbe került, másfelől tapasztalván, hogy a Dunán, Tiszán s a Maroson felfelé a hajózás csakis vontatás útján volt lehetséges, elrendelte 1783-ban, hogy a hajókat a nagy büntettekért elítélt rabok által vontassák. 1787-ben indították el Bécsből az első, 100 rabból álló szállítmányt, melynek célja az volt, hogy a kemény elbánás elrettenítő például szolgáljon. A nyomorúak egyre másra hullottak el a rettenetes munkában s ezért a főhajó hivatal vezetője azt ajánlotta, hogy inkább az erdélyi sötányokban dolgoztassák őket. 1790-ben be is szüntették a hajóvontatást.

A politikai foglyok büntetésének leírásánál a protestáns hitvallók üldözése és kegyetlen bántalmazásai, azután az olasz politikai foglyoknak Szegeden való letartóztatása, majd az 1848-9. szabadságharcban résztvevők helyzete Munkácson, Spielbergben, Kufsteinban, Theresienstadtban, Josephstadtban, Olmützben és Aradon, nagyrészt illusztrálva nyújt igen érdekes, nagyrészt megható adatokat.

A 2-ik kötetben Vajna részletes leírá-

sát adja a különböző régi büntetéseknek. Így olvashatjuk a katonai büntetéseket, miők voltak: a lándsafutás, vesszőzés, kengyelszijazás, stb., itt láthatjuk Bocskay és Rákóczi fejedelmek hadi fegyelmi szabályait. Ismerteti az iskolai fenytéseket s ezek közt a nagyenyedi Bethlen-főiskolában szokásban volt büntetéseket is.

A megszegyenítő és megbecstelenítő, valamint a halálos büntetések egész sorozata van ismertetve s nagyrészt — elég borzalmasan — illusztrálva is. Itt látható a nagyenyedi kétágu akasztófa, mely a Holt-Marossal szemben az u. n. Akasztófadombon, az országot mellett állott. És itt van 2 kép, mely Hora és Kloska kivégzést ábrázolja. Végül néhány érdekes, és elég borzalmas bűnpört ismertet, a kötetet pedig gazdag okmánytárral fejezi be.

Csak így vázlatosan is felsorolva láthatjuk, hogy Vajna Károly gazdag tartalmat gyűjtött össze és dolgozott fel. Nem tartozik e munkája a mulattató, érdekesítő olvasmányok közé, mert hiszen a bűn s a bűnök büntetése komor, sőt visszatartó kepeket tár fel jobban, emberesebb érzésünk előtt. De az bizonyos, hogy a mi népünk vétkei nem voltak sem borzasztóbbak, sem gyakoribbak más nemzetbeliek vétkeinél, sőt bizonyos, hogy a rettenetesen elvadult századok folyamán, a tatárdulás és a török pusztítások idejében, Mihály vajda és Basta rettenetes korában a Hora lázadás alatt előfordult borzalmas esetek nagyobb részét a magyarság között volt más elvadult lelkeletű nemzetségbeliek követtek el, melyért a szörnyű megtorlások teljesen annak a kornak törvényes büntetései szerint történtek, de még sem közelítették meg az akkori időben műveltebbnek tartott francziák, spanyalok és németek tömeges mérsárlásait és kínzásait.

Én szívesen gratulálok tisztelt barátom nagy művéhez, mely mint kortörténelmi tanulmány és forrás munka! fog szolgálni irodalmunkban. De azt hiszem, hogy ő is örömmel tette le tollát az utolsó sorok meg-

pokig feküdt. Alig épült fel, már az erdélyi hadak élén látjuk, mint Rákóczy tábornokát. Az ő sikere volt főképpen, hogy Erdély — néhány ostromzár alatt álló város kivételével — egészen kurucz kézre került s 1704. július havában, az egybegyűlt erdélyi rendek, Gyulafehérvárott fejedelmüknek választhatták II. Rákóczy Ferenczet.

A nagyasszony pedig újra szomorú napokat látott az alatt, míg férje egymásután szedte koszoruba a vitézi érdemek leveleit. Keservesen meg kellett szenvednie azért a dicsőségért, hogy férje lelkét visszatérítette. A kegyetlen labancz vezér, Rabutin, rajta boszulta meg férje elpártolását. Gyermekével együtt fogságra vetette Szebenben és a sors szeszélye folytán éppen abban a városban kellett raboskodnia, melyett férje seregei ostromoltak.

Szegény asszony a durva bánásmód folytán megbetegszik. De erős lelkét Istenbe vetett bizodalma ez a csupás sem képes megtörni. Az erős lelkeknek ellenségük a sors. A villám is a hegyek csúcsát, a templom tornyát, a torony tetejét keresi. De nem éri azt a hegyet és azt a tornyot, mely a viharos felhőn felülemelkedik. Gyermekével a költészetben keresett vigasztalást.

Férje mindent elkövetett, hogy megszabadítsa. Vagyont, váltságot kínál érte; de a szivtelen labancz halálig akarja kizozni áldozatát. De minden várakozása ellenére felépül a szegény asszony, s végre egy évi

szünet után Bécsből érkezett parancs folytán megnyitnak börtöne ajtai. Kicsereleik Fürstenberg báró császári ezredesért.

A hosszú szenvedés után együtt volt ismét az egész család. A nagyasszony nem csak férjét ölelhette, hanem 19 év óta nem látott testvérét, Istvánt is. Ez ugyanis Thököly Imrével kibujdosott és serege maradvékával az Al-Dunánál, Oláhországban telepedett meg. Most azonban ismét felkötötte kardját és visszajött Rákóczy alatt harcolni. Így hát nemcsak férje, hanem testvére, sőt két veje is állandóan részt vett a hadi életben. Ő tehát négyszeresen élte át a harc viszontagságait és veszedelmeit. Többször neki is menekülni kell a győztes ellenség elől; ez aztán házat, vagyonát egeti, pusztítja, rabolja. De 1706-ban Pekry Károlyival és Mikessel egységes terv szerint ütve az ellenségre azt egész Erdélyből kiszorítják. A fejedelem Pekryt tábornokká, a következő évben pedig Marosvásárhelyt, a fejedelmi székbe való beiktatásakor a legfőbb katonai méltósággá, Erdély marsalljává nevezi.

A nagyasszony Erdély első asszonya ebben az időben. Férjére büszke s hozzá minden tekintetben méltó. Mintaképe a családjának, a kegyes keresztényi életnek, ember-szeretetnek és a fennkölt gondolkozásu mivelte léleknek.

Ez a két-három esztendő életének legzavartalanabb, legcsendesebb időszaka. Leányai is boldogok, előkelő deli férjek oldalán. Az egyik

br. Revay Imréné, a másik br. Kemény Lászlóné, a harmadik br. Daniel Istvánné, a negyedik br. Radák Andrásné, az ötödik br. Kemény Sándorné. Egyik déljúnokája br. Radák Istvánné kapta meg a múlt század második felében az ózdi várkastély könyvesházában a nagyasszony könyvecskéjét, melybe gondolatait, verseit írni szokta. Most az Erdélyi Muzeumban őrzik.

Az 1606. és 7-dik esztendő nem volt szerencsés a függetlenség harczosaira Erdélyben. A harc veszedelmei elől a vezérek, köztük Pekry is, Rákóczy birtokaira viszik családjukat. Pekry családjának a fejedelem először huszti, majd munkácsi várát ajánlotta fel lakásul. Ez volt a nagyasszony utolsó bujdosása. Egészsége hanyatlik, erői rohamosan fogynak. Lelke még néha visszavágyik a költészethez; de már csak úgy diktál egy-egy verset a kórággyról leánya tollába. 1708 őszén, a hulló levéllel, ő is elmult ferje karjai közt, a ki csak öt hónappal élte túl vesztését. A virág l-hull, ha a mulandóság szele megériinti; de az illata nem vész el. Felszáll a levegőbe s mi beszívjuk az illatot vérré, gondolattá és érzelemmé.

A megdicsőült nagyasszony szelleme bizonyosan itt van közöttünk s elfogadja tőlünk a kegyelet áldozatát, midőn őt a Károlyi és Lőrántffy Zsuzsannák seregében említjük. És azt mondja suttogó szavával, hogy az asszony sorsa, ereje, küzdelme, mártíriuma, erdeme, idvessége és dicsősége a hit és szeretet.

írása után, valamint én is nagy lelki megkönnyebbüléssel tettem le a könyvet a sok visszatartó, sötét, sötét borzalmas kép után. Jól tette, hogy megírta; de csere tudását, szorgalmát, de lelki erejét is és kívánom, hogy az ő humánu, nobilis lelke és szíve jutalmul gyönyörködjen nagyon sokáig nemcsak az ő szakavatott igazgatása alatt megjavult bűnösök jobb utra terésének szép eredményeiben, hanem a lelke érzéseinek igazán megfelelő művészet és a szép természet harmóniájában is, melyek legjobban elenyésztek ama szomorú érzelmek hatására, melyeket az erkölcsi rend megzavarása felett ő talán legtöbbször érezhet.

Vérszegénységet

rendkívül gyorsan gyógyít a SCOTT-fele Emulsió és az ezen betegségből származó kedélytelenséget, csüggedést és gyengeséget is elhárítja. Az a jó hírvé, melyet a SCOTT-fele Emulsió kivivott magának, különösen

Vérszegénység

eseteiben, azon alapszik, hogy annak elkészítéséhez azokat a legfinomabb szereket használják, melyek pénzért egyáltalában beszerezhetők, s amelyeket sok évi tapasztalat alapján tudtak felismerni, továbbá, hogy ezen alkatrészek a sajátos SCOTT-fele eljárás által izletes, könnyen emészthető Emulsióvá dolgoztatnak fel. Ennek eredménye ezen készítmény, melynek tapereje felülmúlhatatlan.

Közgazdaság.

Hogyan juthatunk legjutányosabban kítünő csemege-szőlő birtokába?

A Közérdek részére írta: ifj. Ambrózi Mihály.

A legjobb gyümölcsök egyike tagadhatatlanul a szőlő, melynek élvezése üdítő, de részben táp- és gyógyhatású is.

A számtalan faj között azon fajok gyümölcsei, melyek mint csemege vagy desszertgyümölcsök kerülnek forgalomba, tűnnek ki különösen nagy fűrtjeikkel, melyek rakva igen zamatos husos szemekkel, ezek azonban kevésbé bortermelésre mint inkább nyers állapotban való élvezésre alkalmasak.

Daczára annak, hogy a csemege-szőlő termelés hazánkban meglehetősen elterjedtségnek örvend, még sem lehet mondani, hogy az egy általános, mondjuk néptápanyag u. i. még mindég nincs minden család azon helyzetben, hogy szőlőérés idejében ezen kiváló csümölcsöt minden terítéskor feltálalhatta. Különösen a csemege-szőlő árai még mindég oly magasak, hogy azok állandó élvezete már fényűzésnek mondható. Azonban azok is, kik anyagi helyzetüknél fogva képesek volnának a csemege-szőlőt beszerezhetni, sok esetben drága pénzért sem kapnak mindenütt és mindég kifogástalan csemeget, hanem kénytelenek megelégedni messziről szállított összeroncsolt, részben állott, fonnyadt gyümölcscsel; számtalanszor fordul elő, hogy bortermelő vidéken érés idejében nem kaphatni mindég szőlőt, mely nehezére esik most egy oly családnak, mely ezen csemege rendszeres élvezéséhez hozzá van szokva, ezen kítünő, üdítő utóétekről lemondani.

Ezen állapotokon csakis úgy segíthetnénk, ha a csemege-szőlő termelését általános tanok és pedig olyan képpen, hogy minden egyes család a saját szükségletének fedezésére a szőlőt maga állítaná elő.

Az a felfogás, hogy csemege-szőlőt csakis bortermelő vidéken lehetne termelni, elvetendő, mivel különböző segédesszközök felhasználásával és a helyes, a vidéknek meg-

felelő faj alkalmazásával azon helyzetbe jutottunk, hogy bortermelésre kevésbé vagy általában nem alkalmas helyeken a saját háztartáshoz szükséges csemege-szőlőt eredményesen termelhetjük.

Hogy az alakfakon (mesterséges uton előállított alakok) terem a legszebb gyümölcs az már régen ösmeretes, épen így van ez a szőlővel, ez is a legnagyobb tökélyét a redélyen (lugason) éri el.

A lugas-szőlő hozamát, az által hogy a tökét helyesen metszik, lényegesen lehet emelni, ehhez még hozzájárulnak azon előnyök, hogy hozzáférhetőségénél fogva egy fagy ellen, mint betegségekétől könnyebben óvhatjuk. Ennek következtében a termést minden évre biztosíthatjuk és mondhatni soha sem fordul elő, hogy az kimaradjon.

A redélyek (lugasok) vagy szabadon álló drót vagy léczkeretek mellett lesznek nevelve, azonban sokkal előnyösebb fedett déli, délkeleti, délnyugati irányban fekvő köfalak mellett művelni, mivel ezen helyeken a szőlő fagytól könnyebben óvható és a falról visszaverődő hősugarak a gyümölcs korai éréséhez nagyban hozzájárulnak.

Minél ridegebb az illető vidék éghajlata, hol csemege-szőlő termelést óhajtanánk folytatni, úgy annál kevésbé térjünk el a déli iránytól a szőlők ültetésénél, az előbb említettek figyelembe véve.

Legelső sorban a gyengébb bortermelő vidékek városaiban volna célszerű a csemege-szőlő termelését folytatni, az ott rendelkezésre álló számtalan fal mellett, melyeknek még az az előnyük is van, hogy a háztömegek által védve vannak, nemcsak anyagi, hanem más tekintetekben is igen célszerű volna az egyes városokban csemege-szőlő termelést folytatni, különösen azon elemeknek ajánlva, kiknek foglalkozása állandóan szobában ülést követel, ilyenek a hivatalnokok és tanítók. De nemcsak ezen egyéneknek, hanem iparűzőknek is egy igen kellemes üdítő, a napi fáradságtól, gondtól elterelő foglalkozást nyujtana a csemege-szőlő termelés.

Oly helyeken, hol egy kertecske is áll rendelkezésre, a rendszeren csupaszon álló lugas

oldalalfalait csemege-szőlővel befuttatni el nem mulasszuk; mily kellemes élvezetet nyújt egy ily szőlővel bevont lugasban elcsevegni, mily remek illatot áraszt a tavaszkor virágzó szőlőtő, mely kísértően hívogat az érésben levő fűrt. A saját termelte fűrt élvezete megtízszereződik és bő jutalmat nyújt a nevelésre felhasznált csekély fáradságért.

A redély (lugas) hozama, faj és műveléstől függő lévén, különböző. Rendszerint 3-5 kgr., esetenként 10-15 kgr. egy tő termése. Délvidéki értesítések szerint volt már eset, hogy egy tőről 10 hlt. bort nyertek.

A lugasszőlő ültetése művelés és nevelése igen egyszerű, de mégis jelen közleményem keretét átlépné, ha ezt érthetően óhajtanám megbeszélni. E helyen utalok Fischer és társai faiskolák és szőlőoltványtelepek nagyenyedi cég művelési utasítására, mely a lugas szőlők neveléséről igen bő utasításokat tartalmaz. Kívánatra ingyen és bérmentve bárkinek rendelkezésére áll. Ezen művelési utasítás a legalkalmasabb lugasszőlők felsorolása mellett még értékes utbagazításokat tartalmaz egy a nevelésre, mint a metszésre vonatkozólag, melyek még gyakorlati ábrák által vannak érthetővé téve.

Ha ezen szerény hozászólásom a lugas szőlő jövedelmező és kellemes foglalkozásának általánosításához bármily kevéssel is hozzájárulna, úgy ennek célja tökéletesen el van érve.

Reméljük, hogy szeretett hazánkban a természet iránti rajongás éppen gyümölcs és szőlőtermés által jutna kifejezésre.

Felelős szerkesztő:
Dr. MÜLLER JENŐ.

Főmunkatárs:
Dr. Szász Pál.

Kiadó:
Nagyenyedi Könyvnyomda és Papíráruhágyár részv. társ.

Alkalmi áruk eladása!

A közelgő karácsonyi ünnepekre és újévre áru-raktáram igen sok tetszetős s olcsó árukkal kibővittem, miért is képes vagyok vevőközönségem a legelőnyösebben kiszolgálni.

Nagy raktár női és férfi divatcikkekben, vászon, fehérnemű s rövidárukban, kalap s a hirneves tartósságu és esinos férfi, női és gyermek „Kobrak” czipőkben.

Az összes áruk ezen alkalmakra kiváltságos előnyárakban.

Szives támogatást előzékeny kiszolgálással hála-
lálva, ajánlom magam

mély tisztelettel

Weinberger Miksa.

241 1-?

Főtér, Vár-épület 8. szám.

Olcsó és jó paplanok 1'95-től.

Férfi kalap különlegességek.

Bőr diszkrétgyakban óriási választék.

Borseprót

bármilyen mennyiségben jó áron vesz

PAULINI REZSŐ rézműves

Nagyenyed, Szentkirály-utca 14.

Ugyanitt kiállításon kitüntetett seprő-, törköly- és szilvapálinka kapható nagyban (25 litertől); lepecsételt üvegekben pedig özv. **Albrechtovich Antalné és Gazdag Aladár** üzletében.

Egyedüli legegységesebb bevásárlási forrás!

Lányi Lajos

női és férfi divat-üzlete
NAGYENYEDEN.

Értesitem a t. vendéközönséget, hogy őszi és téli bevásárlási utamról hazatértem. Rak-táramon vannak a legszebb és legújabb női divat kelmék, u. m. flanelk, secheviottok, angol szövetelek, delének és minden minőségű barkhettek. Bluz újdonságok. Női, férfi és gyermekcipőkben az országghírű Váci Kobrak-gyárnak egyedüli taktára. Nagy választéku hazai gyártmányu vászonárak és fehérművek, kalapok, kesztyűk, harisnyák, flaneltakarók, paplanok és matrácok.

Allandó nagy választék női ruhadíszekben, selymek és bélésszövetekben. Gyászruha kelmékben meglepő választék.

Temetkezési cizlik, sirkoszoruk stb. felülő olcsó árakban szerezhetők be.

Tanuló ifjuság részére szükséges árak nagy választékban.

!!! A legszolidabb és legpontosabb kiszolgálás!!!

Óriási választék!

BRÁZAY SÓSBORSZESZ-SZAPPAN

Legkítűnőbb 'pipereszappan'. Bársonyszerű puhává teszi s fehérti, üdévé teszi a bőrt.

A Brázay sósbor-szesz-szappan a bőrre való előnyös hatásánál fogva egészségi és kozmetikai szempontból fölülmulhatatlan szer.

Egyesíti magában az összes kiválóbb szappanok jó tulajdonságait, sósbor-szesz tartalmánál fogva pedig felülmul minden gyártmányt.

1 drb ára 70 fillér, 3 drb diszdobozban 2 kor.

Brázay-féle Kölni Viz.

(Eau de Cologne.)

Kiváló alkotórészeivel s rendkívül finom illatával felülmul minden más Kölni-viz néven ismert pipereozikket kapható —, 50, 1.—, 2.— és 4 koronás üvegekben.

Kapható mindenütt vagy közvetlenül a készítő
BRÁZAY KÁLMÁN czégnél Budapesten.

A NAGYSZEBENI ÁLTALÁNOS TAKARÉKPÉNZTÁR

ad jelzálogkölcsönöket, félévi (tőkét és kamatokat magukban foglaló) részletekben történő törlesztésre és pedig a következő feltételek mellett:

- A. 5 1/4%** kamatláb mellett a kölcsön legkisebb összege 20.000 K.
- a) 40 évi törlesztésnél (82 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 29 K. 60 f.
- b) 35 évi törlesztésnél (70 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 31 K. 08 f.
- B. 5 1/2%** kamatláb mellett a kölcsön legkisebb összege 10.000 K.
- a) 44 1/2 évi törlesztésnél (89 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 30 K. 01 f.
- b) 27 1/2 évi törlesztésnél (55 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 35 K. 07 f.
- C. 5 3/4%** kamatláb mellett a kölcsön legkisebb összege 3.000 K.
- a) 40 évi törlesztésnél (80 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 31 K. 84 f.
- b) 25 évi törlesztésnél (50 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 37 K. 47 f.
- c) 10 évi törlesztésnél (20 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 65 K. 05 f.
- D. 6%** kamatláb mellett a kölcsön legkisebb összege 1000 K.
- a) 32 évi törlesztésnél (64 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 34 K. 98 f.
- b) 23 évi törlesztésnél (46 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 39 K. 81 f.
- c) 18 évi törlesztésnél (36 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 45 K. 05 f.
- d) 15 évi törlesztésnél (30 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 50 K. 09 f.

Valamennyi kölcsön — az egyszersmindenkorra fizetendő 1% törzsdíjon kívül — minden egyéb levonás nélkül teljes összegben készpénzben fizetetik ki.

Alsó-Fehér és Torda-Aranyos vármegyék területeiről kölcsönkérvények LINGNER GYÖRGY úr által Nagyenyeden nyújtandó be, ki bővebb felvilágosítással is szolgál.

Nagyenyedi Kisegítő Takarékpénztár részv.-társ.

Részvénytőke: 400.000 kor. Tartalékalap 200.000 kor.

Előnyös Vásárol kölcsönt ad betáblázásra, megfelelő kezesesre, értékpapírokra, sorsjegyekre, jóhitelű pénzintézetek részvényeire.
Letétbe és elad értékpapírokat.
Időgen elfogad értékpapírokat, sorsjegyeket, értékeket kevés törzsi díj mellett.
Váltokat kölcsönöket a legelőnyösebben konvertál.
Allandó befétet az összeg nagysága szerint legelőnyösebb feltételek mellett számíthat le.
Allandó befétet 5% kamatláb mellett fogad el.

Nyitva áll hétköznap d. e. 9—12, d. u. 3—4 óráig.

Üzletfeleink részére telefon bevezetve 14. szám alatt.

Aki legjobban szerkesztett,
teljesen független nagy
napilapot jártni, fizesse elő

Az Ujság-ot!

Előfizetési árak:

Egész évre . . . . . K 28.—

Félére . . . . . „ 14.—

Negyedévre . . . . . „ 7.—

Egy hónapra . . . . . „ 2.40

Az Ujság terjedelme
rendesen 28—32—36 ol-
dal. Vasárnap és ünnep-
napokon 60—100 oldal.

Megrendelési cz.m.:

Az Ujság kiadóhivatala
Budapest, VII., Rákóczi-út 54.

KÖHÖGÉS

Aki

szereti egészséget, az igyekszik a köhögést megszüntetni. 5245 közjegyzőileg hitelesített bizonylat igazolja a

**KAISER-FÉLE
MELL-KARAMELLA**

jóságát. (3 fenyővel.)

Orvosilag kipróbálva és ajánlva köhögés, rekedtség, katarus, gégekatarus, elnyálkásodás, görcs és hörghurut ellen.

Csomagja 20 és 40 fill. Doboz 80 fill.

Kapható:

Schieszl Károly gyógyszerésznél

223

5-22

REUMA

ÉS VÉRTISZTÍTÁS.

Tisztítsd a vért! Egy vértisztító-kúra úgy az egészséges, mint a beteg embernek feltétlenül szükséges! Egy kitűnő, a széles világban közzismert vértisztítószer Grundmann P. gyógyszerész (Berlin SW, Friedrichstrasse 207) antireumatikus vértisztító-teája. Mint háziszert ajánlatos rómlott savak, kiütések, hörviszketeg, reuma, hólyag és vesebajok, vertelődés stb. esetén, és ezért nem szabad egy családban sem hiányoznia. A tea beszerezhető Grundmann P. gyógyszerész Berlin SW, Friedrichstrasse 270. Próbát és képes brosúrát ingyen küld. Eredeti csomag 1, 2 és 4 korona. Magyarországra vámmentes. 236 2-6

Hegyi János

műlakatos és gépjavitó műhelye

NAGYENYEDEN, Tövis-utca 19.

Elvállalok mindennemű épület-, mű- és géplakatos munkákat, u. m. vasrácsok, vasajtók, épületvasalások javítását és újbóli készítését, továbbá villanyeszközök, telefon és villámhárítók szakszerű szerelését. Varrógépek és kerekpárok javítását s gyári árban való újonnan beszerzését, végre mindennemű gőzeséplők, motorok, szivattyúk és szivattyúkat, gazdasági gépek és eszközök pontos és figyelmes javítását és ezeknek szintén gyári árakban való beszerzését. — Ajánlom a gazdaközönségnek saját műhelyemben összeállított elpusztíthatatlan nezeifejú ekéimet és vasboronáimat, melyeket jótállás mellett felelősséggel adok el, nem tetszőket kicserélek, vagy kivánság szerint átalakítok.

Szakmámba vágó költségvetéssel díjtalanul szolgálók Beccs pártfogást kér

kiváló tisztelettel

HEGYI JÁNOS,

műlakatos és gépjavitó műhelye

12 102-104

FISCHER és TÁRSAI

faiskolák és szőlőoltvány telepek

Nagyenyed

nemcsak kifogástalan

facsemeteket

hanem a legjobb minőségű fajtiszta

szőlőoltványokat

is szállítanak.

391 3-104

Árjegyzék kívánatra bérmentve.

Talajvegyelemzéseket ingyen eszközölnek.

Oh jaj!

Köhögés, rekedtség és elnyálkásodás ellen gyors és biztos hatásuk

Éljen!

Megfojt ez az átkozott köhögés!

— Egger —

mellpasztillai,

az étvágyat nem rontják s kitűnő ízűek.

Doboza 1 kor. és 2 korona.

Próba doboz 50 fillér.

Egger mellpasztillaja csakhamar meggyógyított

Fő- és szétküldési raktár:

„Nádor“ gyógyszer-tár

Budapest, VI., Váci-körút 17.

159 13-26

Nagyenyeden kapható: U. Kovács József Bethlen Gábor gyógyszer-tárban, Novák István Arany csillag gyógyszer-tárban.

NAGYENYED VÁROS KÖZÖNSÉGE

150 19-52

GŐZ, KÁD ÉS KŐ (MEDENCZE) FÜRDŐJE

Vasút-utca 4.

Vasút-utca 4.

Gőzfürdő.

Fürdőidő:

Férfiaknak: szerda, csütörtök, szombat és vasárnap reggel 6 órától délután 2 óráig.

Nőknek: kedden és pénteken reggel 6 órától esti 6 óráig.

Árak:

Felnőtteknek . . . 1.20 kor.
Tanulóknak . . . 1.— kor.
Szülővel fürdő 12 éven aluli gyermekek után fejenként 50 fillér fizetendő.

Kádfürdő.

Fürdőidő:

Az év mindenik szakában, a hét minden napján (hétfő kivételével) nők és férfiak reggeli 6 órától esti 6 óráig fürödhetnek.

Árak:

Az	1	2	3	4	5	6
számu kádakban						
Felnőtteknek	1.20 k.	1.40 2.—				
Tanulóknak	1.— k.	K. K.				
Szülőjükkal együtt fürdő gyermeknek	à 50 f.					*

*) Ezen díjért a szülőn kívül még három (12 évesnél kisebb) gyermek is fürödhetik.

Kő (medencze) fürdő

Fürdőidő:

Férfiaknak: szerda, szombat, vasárnap reggel 6 órától este 6 óráig és csütörtökön délután 2 órától esti 6 óráig.

Nőknek: Kedd s péntek reggel 6 órától este 6 óráig és csütörtökön reggel 6 órától délután 2 óráig.

Árak:

Mindenkinek, mindennap 25 fillér.

Modern és kényelmes berendezésű gőzkamra; tükör- és hűtő-medenczék; fényes berendezésű pihenő; massage, tyukszemvágó és fodrász; emelt és súlyszettelt porcellán-kádak; hideg és meleg, felső- és alsóvezetésű útó- és permetező-zuhanyok. A fürdő a város központján minden időjárás mellett gyalog is könnyen megközelíthető.

Gőz- vagy kádfürdőre előre megváltott 30 drb jegy ára 36 kor. helyett, 30 kor.